

**ԲԵԿԹԱՇՆ ՈՒ ԱՆՈՒՇԸ/ Հայ ժողովրդական հեքիաթներ, Հատոր VIII / Գուգարք (Լոռի),
Լոռու բարբառ (խոսվածք)**

Ժամանակով էլել ա, չի էլել մի թքավորի տղա:

Թքավորը որ ծերացել ա, տղին ասել ա.— Արի քի խրատնի տամ, ես մեծացել եմ, էսօր, էքուց մեռնելու եմ, ամեն բան քեզուզլիս չի բռնես, մի չգիտենողի էլի հարցրու, քու գործդ հաջող կգա: Կնիկ առնելիս ըլիս՝ թքավորնու ախչիկ չառնես, առ մի քյասիբի ախչիկ. քյասիբի ախչիկը հարստութիւն չի տեհել, քեզ լավ կընդունի:

Հերը մեռավ, դա հորը չի լսեց, գնաց մի հաբստի ախչիկ ուզեց. օխտն օր, օխտը քշեր հրսանիք արին իրան անոր տանը: Աները շատ հարուստ էր: Օխտը դաթ ոսկի բաժինք էրետ, տասը հատ դարավաշ տվուց իրան դուլլուղ անելու համար: Օխտը օրվա պաշար էլ տվուց՝ չորս ոչխար, էրկու փութ բրինձ, մի փութ քիշմիշ, մի կով՝ իրան դասաբը հետը, իրան խորակ շինողը հետը:

Էկավ հասավ իրան տուն, տանը թքավորի տղա Բեկթաշը նրա կնիկ Անուշը նորմեկանց օխտը օր հրսանիք արին. հիսուն հատ ոչխար, քսան փութ բրինձ, տասը փութ քիշմիշ, տասը հատկով, էրկու փութ սոխ, կես փութ սխտոր, քսան թունգի գինի, տասը թունգի արաղ Դուկասի դուքանից բերին, քիշմիշը բերին Մահմադի դուքանիցը, սոխը բերին Հասանի դուքանիցը, կովերը բերին Վարդանի տավարիցը, ոչխարները բերին Մարկոսի ռիչարներիցը Ասին.— Նանի՛, շատ ենք տվել, թե՛ քիչ:

— Որդենի ջա՛ն, շատ լավ տվել եք, ձնձերի մինը ռավոտը՝ հացի կտանք՝ կուտենք, մնումն էլ մենք կքնենք,— ասեց մերը:

Պուճուր տղեն ասավ.— Նանի՛, էդ ատամնիդ, որ ըտե հանել եմ, պետք ա մազերդ էլ կենտ-կենտ հանեմ գլխիցդ:

Սկսեցին հրսանիքը ճամփու դնել, օխտն օրվա ու քշերվա կերակուրը հետները դրին և իրանց ամեն ունեցածը: Խաբարը հասավ, թե հրսանիքը գալիս ա: Հարուստ հերը սկսեց դավուլ-գուռնեն ածիլ տալ: Գզիրը ամենքին էլ ձեն տվուց, մեծրեց, հարսանիքն էկավ դուռը: Ըսկսեցին օխտն օր, օխտը քշեր քեփ անել:

Հարուստ հերը ասել ա.— Իմ խնամին իր ունեցածը ախչկա հետ ա դրել, ես մի ուրիշ հանքի հրսանիք պըտեմ անիլ:

Մորթեց հիսուն հատ կով:

Մենձ տղեն ասավ.— Էդ ի՞նչ ես անում, ա՛յ հեր, կքյասիբանանք:

Ասավ թե.— Նրանց հերն անիծեմ, սովել պտին, գան մեր դռանը տենան, թող նրանց տնից բերածը չիմ մորթենք, մեր անմը բըրձրացնենք:

Հարիր հատ ոչխար մորթեց, մի ոսկու կոտ բրինձ, ընդիան բերել էր հարուստը, կես ոսկու կոտ քիշմիշ, մի քանի սոխ, կես խանի սխտոր: Մենձ տղին կանչեց հերը, ասավ.— Տղա ջա՛ն, ես չիմ բերածիցը քեզ մի բան կա՞:

Նա հորը ասաց.— Չէ՛, ա՛յ հեր, չկա: Չիմ աներանց տնից բերածն ա:

— Թող մենք էդ գիտենանք, օչով չգիտենա: Բա գնացեք մեր Կարապետին հարցրեք՝ ըտի քա՞նի օր հրսանիք արին:

Կարապետն ասավ.— Տասը չորս օր:

Էկան մորն ասին, թե.— Տասը չորս օր:

Հերն ասեց.— Մենք կանենք քսանը չորս օր:

Տղեն ասավ.— Ապի՛, մեր ունեցածից կզրկվինք:

— Ա՛յ շաշ, նրա բերած տասը կոտ ոսկուց իրեքն են խարջել, ի՛նչ ես վախենում ա՛յ շաշ, ա՛յ շաշ:

Թե.— Ա՛յ հեր, դու գիտես:

Քսանըչորս օր սկսեցին օխտը քյարգահ զուռնա-դիոլով քեփ են անըմ, ամեն բարեկամներն էլ ըտի, լավ քեփի են: Օչով չի հըսկանում, խմողն ով ա, ուտողն ով ա: Հենց ընե խառնվել են:

Բեկթաշը միտքն արավ, որ.— Ես իմ հոր արած վասիաթը պըտի փորձեմ:

Գնաց բազարիցը մի ձեռք թուրքի շոր առավ. փափախի երկենքն էր արշին ու կես, բաշլըղի տտների երկենքն էր էրկու արշին, բաշլուղն էլ ինքը մի ջվալից մենձ էր:

Հաքավ էդ շորերը, ձին դուս բերուց թամբեց, նոքարներուն թամբահ արուց, թե.— Առաջի գրիցս էս ա՛ որ Մաշկոն՝ կհաչի, վե կթողուք, եղի գրիցս էլ էն ա՛ որ ձեր տուն-տեղին լավ մտիկ կանեք: Ապրե՛ք, իմ նոքարներ, ապրեք: կգամ, կտենամ, որ դուք հալալ ծիծ կերած եք:

Ասեց, ձիուն նստեց, գնաց դրա հրսանիքը:

— Պույուր փաշա, աղբատ խեր²:

Բեկթաշը տուն մտավ, գնաց թաքավորի կշտին նստեց: Մտիկ արավ, տեհավ, որ Անուշը որդի սիրուն տղա կա, նրանց ա մտիկ անում: Ամեքն էլ ուտում են, խմում, նա սիրուն տղերանց հետ ասում ա, խոսում:

Ասում ա.— Օղորմածիկ հերս որ ասեր՝ հարուստ մարդի ախչիկ մի ուզիր, հմի տեհա, որ ճշմարիտ ա ասել, բա իրեք ամսումը հարսը տղա կբերի: Վա յ, իմ օղորմածիկ հեր, որ քու գրիցը ես չեմ բռնել: Թե մեռա ոչ, ա՛յ կնիկ, քու գլուխը օյին կբերեմ: Դու հլա քու քեփդ արա չվելը մթնիլը:

Մթնեց, Անուշի մորը գնաց ասավ.— Զիլի՞, պառավ, մի բուռ ոսկի տամ՝ քշերս էդ հարսի ծոցը քնեմ:

Ասեց — Ո՞նց կըլի:

Ասեց.— Մի բուռ ոսկի էլ քի տամ:

Ասեց.— Դե, գնամ ախչկանս կուշտը, տենամ:

Գնաց ախչկանն ասեց.— Ախչի՛, արի էս քշեր էդ փաշի հետ քնի, մի բուռ ոսկի կտա:

— Նանի՛, ամոթ ա, թուրք ա:

— Ախչի, ոսկին չի գիղի՝ թուրք ա՞, թե՛ հայ:

Ասավ.— Նանի՛, որ ասում ես, մի բուռ ոսկի դու վեկալ, մինը՝ ես:

Քշերը Անուշը գնաց էդ փաշի ծոցում քնելու: Էդ քշեր ծոցումը քնեց, ռավոտը Բեկթաշն ընխեն գողացավ ու գնաց: Տարավ ընխեն իրանց տուն, մի պռավի մի ծնած կով, մին էլ ընխեն էրետ, թե՛ պահե: Ինքը թուրքի շորերը հանեց, իրա շորերը հագավ, գնաց աներանց հըրսանիքը:

— Բարի ըրգուն ձեզ, ա՛յ աներտինք, բարի ըրգուն ձեզ, ձեր հըրսանիքը շնորհավոր ըլի, ձեր աչքը լուս, ձեր աչքը լուս:

Էկան նրան տարան ներս, նստացըրին: Էդ ռավոտը տեհել էին, որ ընխեն կորել էր մի ընխի չափս սև քոթուկ պատանել ին, տերտերին գընացել ասել.— Մեր փեսի ընխեն մեռել ա, արի թաղի:

Տերտերն ասել էր.— Հերը որ ըստի չի, էս ո՞նց թաղեմ:

— Ա՛ռ, տերտեր, մի բուռը ոսկի, ոսկին կթաղի:

Տերտերը էկել, տարել, թաղել էր:

Հըրսանիքը վերջացավ, Բեկթաշը գոնքաչին ասավ.— Դե՛, դեղի, մեզ ճամփու դի, ընխան բեր:

Բա.— Բեկթաշ ջա՛ն, ընխեն մեռել ա:

¹ Շան անունը, Օ. Կ.:

² Համեցեք աստծու բարին—Օ. Կ.:

Բա.— Բան չկա, մեռել ա՝ մեռել ա, իմ օղորմածիկ հերս ասել ա՝ «Որ քու բեխեն մեռնի, դի իմ կողքին, թաղի»։ Գնանք հանենք, մեզ հետ տանենք, իմ հոր կշտին թաղենք։

Ձոնքաչն ասավ.— Ես գիտեմ ոչ՝ որդի ա թաղած, տերտերը գիտի։

Գնացին, տերտերն ասավ.— Մի՞ թե մի բուռ ոսկով թաղած բեխեն հանելու ա։

— Ահա՛, տերտեր, էրկու բուռը ոսկի էլ, հանի՛։

Տերտերն ասավ.— Էդ մեռելն էն մեռելն ա, որ ոսկի շատ վեր կանի։

Հանեցին, Բեկթաշն ասեց.— Դեղի՛, մի բաց արա՛ տենանք։

Բաց արին, որ՝ մի սև քոթուկի կտոր։ Տերտերն ասավ.— Տեհա՞ր, որ ասեի, թե էդ մեռելը շատ ոսկի վեր կունի։

— Դեղի՛, ոնչինչ չկա,— ասեց Բեկթաշը, եփ տեհավ, որ պառավը լաց ա ըլում,— մեր տեղն էլ ա էդ թավուր մեռելներ պտահում։

Բերին, որ ճամփու դնեն, պառավն ասավ ինքն իրան. «Մա իմ ախչկանը ճամփումը կփչացնի»։

Էրկու դոչաղ տղի, էրկու բուռ ոսկի տվուց, որ գնան ճամփումը փեսի գլուխը կտրեն, բերեն։

Պառավի մտքի հետ՝ Բեկթաշի Մաշկոն իմացավ, կլանչկլանչեց, խելոք նոքարը վեր թողուց, Մաշկոն ընդհանց ճամփա ընկավ։

Բեկթաշն ու Անուշն էլ ըստիանց ճամփա ընկան։ Էկան մի խորը ձորումը, որ էդ դոչաղ տղերքը թաք կացած են։ Մաշկոն էկավ հասավ Բեկթաշին։ Բեկթաշը Անուշին ասավ.— Ինձ մի բան ըլլելո՞ւ ա, Անուշ։

Անուշն ասավ.— Ես սաղ՝ քեզ ոչինչ ըլիլ չի։

Էդ գրիցումն ին, թաք կացած տղերքը դուս էկան։ Մինը բռնեց Բեկթաշին, տանում ա, Մաշկոն էլ եղնուց գնաց։

Բեկթաշին որ տարավ, ուզեց ըսպանի, Մաշկոն էդ տղի էրսիցը ըռխեց՝ թվանքը ձեռիցը ընկավ։ Բեկթաշը թվանքը վեկալավ, էս տղեն Մաշկոյի հոգսովն էր, թվանքով տվուց սըպանեց։ Մաշկոն ընդիան վազեց, Անուշը կարծեց, թե Բեկթաշին սըպանեցին, ասեց.—

Կռանդ մատաղ, ամա սպանեց, հա՛։ Էս Մաշկոն էլ մեզ մնաց, ինչ խելոք Մաշկո էր։

Մին էլ տեհավ՝ Բեկթաշը էն թաքուն տեղիցը գձեց, էն մեկել տղին էլ սըպանեց։

Գնաց ասեց.— Անո՛ւշ, Բարով տեհանք։

Անուշը հեչ չկարաց խոսալ։

— Ինչ լավ-լավ ֆորսեր արինք, Անուշ։ Ով մինը կֆորսի, մենք էրկուսը ֆորսացինք։

Գնացին հասան տուն, Բեկթաշն ասեց Անուշ, արի նստի տեղդ։

Նոքարների մեկին թաքուն գրկեց պառավի կուշտը, պառավը էրեխեն բերուց։

— Անո՛ւշ,— ասավ,— էս քու բեխեն ա, որ վեց ամիս ա էկել իր, իրեք ամսումը բերիր։

Անուշին կապեց դռան տակին, Մաշկոյին նստացրուց թախտին։ Անուշի բաժինը Մաշկոյին ա տալի, Մաշկոյի բաժինը Անուշին ա տալի։

Իրան տուն էկած տնատերին ասըմ ա.— Դուք իմ տանը ինչ տենուք, չի հարցնեք։

Անուշը շատ սիրուն էր. իրան տուն էկած դոնադներին մի նոքար ունի շեմքումը կաղնած, դուս ըլողն էլ ա մի թաս ջուր ածում Անուշի տակը, մտնողն էլ։ Էրկու դոնաղ էկան տուն, դոնաղնու մինը մնին ասավ.— Որ ինձ սըպանի էլ, էս հարցնելու եմ Բեկթաշին, թե ինչի՞ ա Մաշկոն՝ թախտին, Անուշը դռան տակին կապած։

Դոնաղն ասավ.— Բեկթա՛շ, էս քեզ մի գրից պտիմ ասիլ, ուզում էս ինձ սըպանի։

Ասավ.— Ասիլ մի, էս քեզ ասել եմ՝ ասիլ մի։

— Որ,— ասավ,— սըպանես էլ՝ ասիլ պտեմ։

Նա հարցրուց, թե.— Էս ո՞նց ա էս սիրուն հարսը ըստի ա կապած, Մաշկոն թախտին ա։

Դոնաղին մի լավ սիլլա տվուց՝ մի ատամը վեր ընկավ։

Տեհավ ըլիլ չի, դոնադը շատ աղաչանք ա անում, նստեց իրա գլխի էկածը մին-մին էդ մարդին
նաղլ արավ: Էն էլ վեկացավ մի կում ջուր ածավ էդ Անուշի տակը: Բարին ըստի, չարը ընդի: